

Undersøgelse:
Pensionssekskabernes information om
privatiseringen af risiko i markedsrenteprodukter

1 Indholdsfortegnelse

1	Indholdsfortegnelse.....	2
2	Indledning.....	3
2.1	Undersøgelsen.....	4
3	Konklusion.....	6
3.1	Fremtidig fokus fra Finanstilsynet.....	8
4	Selskabernes materiale.....	10
4.1	Pensionsprognoserne.....	10
4.2	Forudsætninger for prognosen – afkast og levetider.....	10
4.3	Levetider.....	10
4.4	Selskabernes fremstilling af prognoserne.....	13
4.5	Invalideprodukterne.....	15
5	Forsikring & Pensions forbrugerinitiativer.....	18
5.1	Pensionsinfo.dk.....	18
6	Garantier i markedsrente?.....	20
6.1	Eksempel på sikring, der kunne tilkøbes i tilknytning til markedsrenteprodukt.....	21
7	Om undersøgelsen.....	23
7.1	Retligt grundlag.....	24

2 Indledning

Finanstilsynet har de sidste par år arbejdet med at øge fokus på de ugaranterede markedsrenteprodukter i pensionsøjemed. Det er bl.a. sket i forlængelse af Finanstilsynets pensionskonference, "Pension når garantierne forsvinder", som blev afholdt den 9. marts 2017, og i forlængelse af en række konkrete sager, som Finanstilsynet har behandlet på området. Det er desuden en del af Erhvervsministeriets strategiske policymål for 2019, at der arbejdes for større fokus på produktgenskaber og risici i forhold til pension uden garantier. Formålet er at understøtte solide og hensigtsmæssige pensionsprodukter for fremtidens pensionister.

I dag går over to tredjedele af danskernes pensionsindbetalinger til ugaranterede markedsrenteprodukter. I flere pensionselskaber er disse produkter den eneste valgmulighed, når pensionstager (kunden eller medlemmet, der indbetaler til pension) indtræder i en pensionsordning, f.eks. i forbindelse med jobansættelse. Nogle pensionselskaber har flere forskellige markedsrenteprodukter med forskellige risici og grader af involvering af pensionstageren i investeringsbeslutningerne, som pensionstager kan vælge imellem.

Udviklingen væk fra de garanterede og over mod de ugaranterede produkter er politisk understøttet. Erhvervsministeren (på daværende tidspunkt erhvervs- og vækstministeren) indgik i 2012 en aftale med pensionsbranchen, der bl.a. betyder, at pensionselskaberne skal arbejde for at mindske antallet af ubetingede garanterede ordninger. Da selskaberne ikke kan opsig disse aftaler, iværksætter de i stedet omvalgskampagner, hvor pensionstagerne præsenteres for en mulighed for at opgive deres produkter med garantier, mod at de samtidig får overført den andel af hensættelserne, som er bundet til netop deres garanterede produkt. Disse hensættelser kan være større end pensionstagerens samlede sum af indbetalte midler med tilskrevne renter.

Der har i forbindelse med de gennemførte omvalg været fokus på mulighederne for højere afkast og dermed højere pensioner, som den højere grad af investeringsfrihed – og dermed risikotagning – har medført. Fokus har desuden været på pensionselskabernes solvenssituation. Garantierne har været svære at honorere afkastmæssigt i lavrentetiderne, og kapitalkravene knyttet til garantierne steg i forbindelse med indførelse af Solvens II-direktivet.

Pensionsprodukter er generelt komplekse. Det gælder også produkter i markedsrentemiljøet. Produkternes risici har vist sig vanskelige at håndtere for flere selskaber, bl.a. på grund af markedsudviklingen og levetider, der stiger mere end forudsat. Disse risici er overført til pensionstagerne. Der er med andre ord sket en privatisering af risikoen.

Markedsrenteprodukterne har mange kvaliteter, både for selskaberne og for pensionstagerne. Der er dog også en bagside for pensionstagerne – nemlig en øget uforudsigelighed og risiko for fald i pensionsydelse. Udbetalingerne vil kunne svinge fra år til år og for visse produkter endda variere en del i størrelse henover udbetalingsforløbet. Pensionstageren bærer dermed de eventuelle tab, hvis risiciene materialiserer sig, og ydelsen dermed bliver lavere end antaget.

I markedsrentemiljøet er udbetalingsforløbet altså markant anderledes end de mere stabile udbetalingsforløb i garanterede gennemsnitsrenteprodukter.

Sådanne produkttegenskaber tilsiger en høj grad af forventningsafstemning. Selskaberne bør sikre sig, at pensionstagerne forstår den usikkerhed i størrelsen af pensionsudbetalingerne og de udsving i udbetalingerne, som de ugaranterede markedsrenteprodukter kan medføre.

Produkternes formål er at tjene som forsørgelsesgrundlag, når lønindkomsten ophører i pensionsårene. Det er derfor vigtigt, at markedsrenteprodukterne med deres risici, muliggør opfyldelsen af dette formål.

Pensionselskaberne har ansvaret for, at produkterne på markedet er egnede til det formål, som de sælges til, og at forventningerne til produkterne er afstemt med pensionstagerne. Selskaberne har også ansvar for at sikre pensionstagerne beskyttelse af deres pensionsopsparing, også selvom risiciene ligger hos den enkelte pensionstager.

Finanstilsynet vurderer umiddelbart, at pensionstagerne langt hen ad vejen forstår, at der kan være risici forbundet med investeringer, og at der er forskel på både risiko og afkastmuligheder alt efter arten af investering. Spørgsmålet er dog, om pensionstagernes forståelse er tilstrækkelig, og om de forstår, at risiciene fortsætter i pensionsårene i de fleste af produkterne. En almindelig lønmodtager med en fast månedsløn gennem hele arbejdslivet kan sandsynligvis se frem til en pensionisttilværelse med svingende udbetalinger.

Selv når alt unødvendigt forbrug er skåret væk, skal der stadig være penge til faste leveomkostninger hver måned. Dette indbefatter også evnen til at afdrage på gæld. Dette kan blive en yderligere udfordring, hvis pensionisten har et markedsrenteprodukt med svingende udbetalinger. Siden 2014 er antallet af registrerede i RKI over 60 år steget med 15,3 pct., og de ældre er den eneste gruppe af registrerede, som vokser¹.

2.1 Undersøgelsen

Finanstilsynet igangsatte i andet halvår af 2017 en undersøgelse af, om de eventuelle konsekvenser af pensioner uden garantier – både i opsparingsfasen og i pensionsårene – er kommunikeret klart og tydeligt til pensionstagerne. Denne rapport opsummerer de observationer, som Finanstilsynet har gjort sig på baggrund af undersøgelsen. Det er dog vigtigt at understrege, at der efterfølgende er sket flere ting på området, idet branchen har taget fire initiativer med henblik på at øge forbrugerinformation. Finanstilsynet finder det dog fortsat relevant at offentliggøre det overordnede resultat af undersøgelsen fra 2017, som indeholder en beskrivelse af, hvordan branchen kommunikerede, inden der kom fokus på området. På den måde er det nemmere at kortlægge udviklingen og branchens forbedringer ved en senere opfølgende undersøgelse.

Undersøgelsen var tværgående og havde fokus på information og rådgivning til pensionstagerne om "privatisering af risici", det vil sige om pensionsprodukter, hvor pensionstageren

---

¹ Jf. <http://www.experian.dk/blogs/experian-insight/2018/01/experians-arlige-rki-rapport-faerre-danskere-star-registreret-som-darlige-betalere/>
Tendensen er tidligere omtalt her: <https://finans.dk/privatokonomi/ECE9850980/flere-aeldre-faar-svaert-ved-at-betale-deres-regninger-og-havner-i-rki/?ctxref=ext>

selv bærer de risici, som traditionelt har været båret af pensionsselskabet. I alt medvirkede 11 pensionsselskaber².

Undersøgelsen afdækkede, hvordan en række livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskasser dengang efterlevede reglerne i god skik-bekendtgørelsen i forhold til pensions-tagere, der havde et markedsrenteprodukt, hvor de selv bar risikoen i forhold til afkast og levetider.

Denne rapport blev sendt i høring i de medvirkende selskaber og i brancheforeningen F&P i sommeren 2019. Høringssvarene gav ikke anledning til ændringer.

---

² Siden er to af de kommercielle selskaber blevet opkøbt.

3 Konklusion

På baggrund af undersøgelsen konstaterer Finanstilsynet, at det generelt er udfordrende for selskaberne at informere pensionstagerne fyldestgørende om de risici, der er forbundet med pensionsprodukterne. Finanstilsynet finder, at det er svært for pensionstagerne at få indblik i, hvilke risici de bærer med markedsrenteprodukterne, og hvilke konsekvenser det kan få for dem.

Finanstilsynet konstaterer, at mange problematikker udspringer af informationerne om prognosen. Det eneste, pensionstager kan være næsten sikker på, er, at tallet kan og vil ændre sig – både inden og efter pensionsalderen. Dette bliver dog ofte ikke kommunikeret tydeligt til pensionstageren.

Når pensionstagerne orienterer sig i deres pensionsdokumenter og på pensionsinfo.dk, mødes de af meget præcise tal og vendinger, som indikerer stabilitet og en uforanderlig udbetalingsrække. Virkeligheden er dog, at der er tale om et øjebliksbillede ud fra de nuværende forudsætninger.

Det er en meget væsentlig information, at udbetalingerne kan svinge og i visse uheldige situationer blive betydeligt lavere end forventet. Men det er samtidig en information, som kan være svært at håndtere i planlægningen af seniorøkonomien, for hvor meget kan pensionen egentligt falde? Hvor stor er sandsynligheden for, at det sker? Dette er en kommunikationsmæssig udfordring, som selskaberne, efter Finanstilsynets vurdering, historisk ikke har løst.

Opsætningen af prognoser i pensionsdokumenter og ordvalget omkring ydelserne ligner til forveksling den information, som selskaberne har brugt i mange år om gennemsnitsrente-produkterne. Her kunne pensionstager regne med, at udbetalingerne ikke blev mindre end den garanterede ydelse.

Selskaberne angiver kun første års udbetaling uden at gøre eksplicit opmærksom på det. Det giver pensionstageren en opfattelse af, at der er tale om en konstant og uforanderlig ydelse. Når tallene samtidig er meget præcise, nogle steder endda gengivet med decimaler, står det i stærk kontrast til budskaber om ugaranterede og usikre prognoser, som ofte står andetsteds i materialerne.

I nogle selskaber er invaliderenten forbundet med samme risiko som aldersydelse og påvirkes af de samme ændringer i forudsætningerne. Dette får pensionstagerne dog ikke oplyst eksplicit.

Det er essentielt, at pensionstager forstår, at beskrivelsen af de påvirkelige pensionsydelse også omfatter invalidepensionen, når dette er tilfældet. Finanstilsynet vurderer, at informationen i de sager, som blev undersøgt i 2017, i mange tilfælde ikke tilstrækkeligt tydeligt bidrog til dette. Denne forståelse har det været op til pensionstager selv at udlede. Når en pensionstager præsenteres for et præcist tal for ydelse ved sygdom uden samtidig i umiddelbar nærhed af dette tal at få information om, at det er udtryk for et øjebliksbillede forbundet med stor usikkerhed, så vil de fleste pensionstagere ikke være klar over, at de også i denne situation selv bærer risikoen fuldt ud. Alderspensionister er en økonomisk sårbar gruppe, idet de som udgangspunkt ikke kan supplere indkomsten med ekstra arbejdsindtægt eller jobskifte, men skal kunne leve af deres pensioner. Syge pensionstagere er endnu mere sårbare. De kan f.eks. være blevet syge på et tidspunkt i deres liv, hvor gælds-faktoren var høj og udgifterne store, f.eks. som husejere og forsørgere i en børnefamilie.

Fem kommercielle livsforsikrings-selskaber ud af de 11 selskaber har givet en eller anden form for sikkerhed (sikring) i markedsrentemiljøet. Der er dog stor forskel på, hvad disse ordninger og produkter rent faktisk dækker over, og hvordan de er beskrevet overfor pensionstager.

Finanstilsynet konstaterer, at selskabernes sikringer i markedsrenteprodukterne er særdeles komplekse. Finanstilsynet vurderer i den forbindelse, at selskaberne ikke formår at beskrive kompleksiteten og afbalanceret forklare deres kunder (pensionstagerne) såvel fordele som ulemper i disse produkter.

Detaljer, eksempelvis om hvorvidt en given sikring sikrer imod alle typer af fald i ydelserne, hvilke undtagelser der kan være til sikringen, hvordan investeringsprofilen ser ud sammenlignet med produkter uden sikring, og hvilke ulemper der kan være ved produktet, fremgår heller ikke tydeligt af informationsmaterialerne.

I to selskabers sikringsprodukter vil selskabet først kunne oplyse kunden om sikringens værdi op til ti år *efter* tilkøb, dvs. kunne fortælle kunden, præcis hvad omfanget af sikringen er. Kun to ud af fem sikringsprodukter sikrer reelt pensionstager mod samtlige mulige risici for yderligere fald i den minimumsydelse, der beregnes efter pensionering, dvs. sikrer pensionstager en reel minimumsindtægt som pensionist.

Det er generelt svært at finde informationer om, hvor meget tilkøbene af sikringerne sikrer eller garanterer i forhold til pensionen. Det er dermed heller ikke muligt at se, hvad der *ikke* er sikret eller garanteret, dvs. hvor der fortsat er risiko. Dette bør fremgå tydeligt i første lag af produktmaterialet, når pensionstager vil tilkøbe en eller anden form for sikkerhed.

Finanstilsynet finder i undersøgelsen en meget sparsom informationsmængde omkring risiciene. I det omfang, risici er omtalt, har selskaberne lagt størst vægt på investeringsrisiko.

De fleste selskaber har oplyst pensionstagerne om, at der er risici forbundet med investeringerne. Der er dog en tendens til at fokusere på de potentielle gevinster ved højere afkast og i mindre grad på risikoen ved dårlige afkast. Selskaberne synes at forudsætte, at pensionstagerne langt hen ad vejen forstår, at der er risici ved investeringer, og at der er forskel på både risici og afkastmuligheder alt efter arten af investering. Men har pensionstagerne forstået, at risikoen fortsætter i pensionsårene i de fleste af produkterne? Når pensionstagerne orienterer sig i deres pensionsdokumenter og på pensionsinfo.dk, mødes de af tal og vendinger, som i høj grad indikerer stabilitet og en fast, uforanderlig udbetalingsrække.

En almindelig lønmodtager, som har været vant til en fast månedsløn gennem hele sit arbejdsliv, kan måske se frem til en pensionisttilværelse med svingende udbetalinger. Hvis risiciene materialiserer sig, kan den livsvarige pension måske endda ende med at blive betydeligt lavere end forventet og måske for lille i forhold til, at formålet med pensionsordningen er at sikre et livsvarigt forsørgelsesgrundlag. Informationen om markedsrenteprodukterne skal oplyse og forklare pensionstagerne om disse risici.

Ingen af de medvirkende selskabers materiale indeholder tydelig information om risiko forbundet med en eventuel ændring af forventede levetider. Flere selskaber mangler helt denne information.

I det materiale, som indgår i undersøgelsen fra 2017, informerer flere af selskaberne i korte og ukonkrete sætninger om den økonomiske risiko forbundet med ændringer i levetider.

Andre selskaber omtaler blot levetidsrisikoen i generelle vendinger om produktets ugaranterede præmie og muligheden for ændring af beregningsforudsætningerne. Levetiden er implicit i disse risici og ikke konkretiseret isoleret set. Finanstilsynet vurderer, at pensionstagerne ikke på dette grundlag er tilstrækkeligt informerede om risikoen til at kunne tage højde for denne i planlægningen af deres seniorøkonomi.

Finanstilsynet konkluderer samlet, at pensionstagerne har haft meget ringe mulighed for at sætte sig ind i, hvilken risiko markedsrenteprodukterne medfører, og hvilke konsekvenser det kan få for dem. Det er selskaberne, som foretager investeringerne og modellerer dødelighederne. Gør de ikke dette godt nok, rammer konsekvenserne pensionstagerne. Derfor er det vigtigt, at pensionstagerne forstår produkternes risici.

3.1 Fremtidig fokus fra Finanstilsynet

Finanstilsynet udsendte et diskussionspapir efter sin konference "Pension når garantierne forsvinder" i 2017. Brancheorganisationen Forsikring & Pension annoncerede som en del af deres høringssvar til papiret fire brancheinitiativer med henblik på at øge forbrugerinformationen. Nogle af løsningerne er implementeret pr. 1. januar 2019 i selskaberne, og ifølge

Finanstilsynets oplysninger er planen, at alle initiativer skal være gennemført den 1. januar 2020.

Finanstilsynet gennemgår ikke initiativerne i denne rapport, ligesom rapporten ikke tager stilling til, om forbrugerinitiativerne har løst eller vil løse de fremhævede problematikker fra undersøgelsen. Det er heller ikke afklaret, om selskaberne mener, at de opfylder informations- og rådgivningspligten, der følger af god skik forpligtelsen, med initiativerne, eller om selskaberne forventer at give yderligere information og rådgivning. Finanstilsynet har dog fået oplyst, at pensionsinfo.dk i første omgang ikke bliver omfattet af initiativerne.

Finanstilsynet har brugt undersøgelsen fra 2017 og denne rapport til at kortlægge forholdene i branchen før branchens initiativer og Finanstilsynets fokus på området.

Finanstilsynet igangsatte i marts 2019 en temaundersøgelse af samtlige danske pensions-selskabers markedsrenteprodukter. Undersøgelsen skal give Finanstilsynet overblik over selskabernes udbud af markedsrenteprodukter og f.eks. give indblik i de generelle tendenser i forhold til produkttegenskaber og risikostyring i både opsparings- og udbetalingsfasen. Samtidig skal undersøgelsen afdække, om nogle selskaber skiller sig markant ud på området.

Undersøgelsen tager særligt sigte på at kortlægge pensionsordningernes karakteristika i udbetalingsfasen. Det vil være oplagt at medtage viden og konklusioner fra denne undersøgelse i en kommende forbrugerundersøgelse.

Som en del af Erhvervsministeriets strategiske policymål for gode konkurrencevilkår og sund finansiel sektor og i forlængelse af Finanstilsynets strategi frem mod 2020, "*Berettiget tillid – velfungerende finansielle markeder*", vil Finanstilsynet følge op på denne rapport i 2021. Finanstilsynet vil i den forbindelse se på, om Forsikring & Pensions initiativer har været med til at afhjælpe informations- og rådgivningsmanglerne.

4 Selskabernes materiale

4.1 Pensionsprognoserne

Alle 11 medvirkende pensionselskaber giver prognoser til pensionstagerne i forskellige situationer og på forskellig vis. En prognose for pensionsudbetalingerne, og dermed for pensionsalderens økonomi, giver god mening, når pensionstageren skal forholde sig til størrelsen på indbetalingerne i forhold til planlægningen af seniorøkonomien. Pensionstagerne er afhængige af prognoser for at kunne forholde sig til rådgivning om eventuel meropsparing samt indkomst- og skatteforhold som pensionist.

Finanstilsynet konstaterer dog flere problematikker i forbindelse med selskabernes information i prognoserne.

4.2 Forudsætninger for prognosen – afkast og levetider

Ændret forventning til afkastet kan ændre prognosen. Det faktiske afkast afgør, om depotet falder eller stiger udover indbetalingerne. Det kan derfor få betydning for størrelsen af de faktiske udbetalinger år for år i pensionsårene. Samtlige selskaber beskriver dette i prognoseforudsætninger, forsikringsbetingelser og diverse markedsføringsmaterialer.

I fremskrivningen af depotet til pensioneringstidspunktet bruger selskaberne typisk de fælles samfundsforudsætninger, som Forsikring & Pension og Finans Danmark hvert år fastlægger, og en række forudsætninger om størrelsen på pensionstagers indbetalinger, omkostninger og priser på risikodækninger. Når selskaberne beregner størrelsen på de årlige ydelser, bruger de typisk deres egne forudsætninger i beregningsgrundlaget for udbetalingerne, eksempelvis levetidsforventninger og beregningsrente.

Hvis et selskab bruger en rente til at beregne ydelserne, som er lidt højere end selskabets egentlige forventninger til afkastet, vil udbetalingerne forventeligt starte højt og falde med tiden, altså medføre en faldende udbetalingsprofil. Omvendt, hvis et selskab bruger en forsigtig og dermed lidt lavere rente til beregningerne, end afkastet realistisk må forventes at blive, så vil den forventede udbetalingsprofil være stigende. En strategi for udbetalingsforløbet fremgår ikke hos nogen af selskaberne, dvs. om de enkelte selskaber har besluttet at beregne ud fra en forventning om en stigende eller faldende udbetalingsprofil. Dermed er strategien heller ikke konkretiseret. Selv en oplysning om, at udbetalingsprofilen er faldende, siger intet om, hvor meget den falder.

4.3 Levetider

Udover investeringsrisiko er det vigtigt at forstå risikoen i forbindelse med levetid, og hvad justeringer af denne kan betyde for pensionsopsparingen og pensionsydelse. Jo flere år den livsvarige pension forventes at skulle udbetales over, desto mindre bliver ydelsen pr. år – den samlede sum af opsparing er jo den samme.

Finanstilsynet introducerede i 2010 et benchmark for den observerede dødelighed og de forventede levetidsforbedringer. Selskaberne har siden 2011 skullet forholde sig til dette benchmark, når de fastlægger deres levetidsforudsætninger. De skal f.eks. inddrage levetidsforbedringer i forbindelse med opgørelse af hensættelserne til deres fremtidige forpligtelser overfor medlemmerne. Selskaberne har lov til at bruge andre levetidsforudsætninger

i beregningen af deres hensættelser, hvis de kan godtgøre, at disse forudsætninger er baseret på tilstrækkelige og relevante data.

Det er svært at forudsige noget præcist om levetidsforbedringer. Udviklingen i Finanstilsynets benchmark er et godt eksempel. Hvis man anskuer en 65-årig mand i 2017 med benchmarkmodellen fra 2011, var forventningen en restlevetid på 19,5 år. Bruger man modellen for 2016 på samme 65-årige, er restlevetiden 20,9 år, altså en forøgelse på 7,0 pct. for mænd, jf. tabel 6. Beregningerne med de to forskellige årstals forudsætninger kan foretages for alle aldre og viser, at forlængelsen i den forudsagte restlevetid i 2011-2016 ligger på gennemsnitligt 5,0 pct. i hver alder³:

Tabel 6: Forøgelse i restlevetider fra benchmark 2011 og til benchmark 2016. Personer som er 65 år i 2017.

	<i>Mænd</i>	<i>Kvinder</i>
Benchmark 2011, restlevetid (år)	19,5	22,1
Benchmark 2016, restlevetid (år)	20,9	23,4
Forøgelse i restlevetid	7,0 pct.	6,0 pct.

Udviklingen i levetiderne og de løbende justeringer, bl.a. i Finanstilsynets benchmark, indikerer, at det er svært at forudsige udviklingen i levetider. Det har da også historisk vist sig svært at tage tilstrækkelig hånd om lige præcis levetidsrisikoen. Der har været behov for løbende at justere de oprindelige antagelser, som aktuarerne i selskaberne har gjort brug af, som følge af udviklingen. Det er med andre ord en kompleks risiko, som pensionstagerne i markedsrenteprodukter nu har overtaget. Og det er umiddelbart forbundet med en udfordring rent kommunikationsmæssigt at skulle forklare denne risiko og de potentielle konsekvenser for ydelsen, når selv fagfolk har haft svært ved at forudsige længere levetider.

Hvis selskaberne undervurderer pensionstageres forventede levetider, vil det for garanterede produkter betyde, at selskaberne skal afholde udgifterne til det øgede behov for hensættelser, fordi selskaberne skal udbetale ydelser i en længere periode end forudsagt. Hensættelserne til de fremtidige forpligtelser vil derfor som udgangspunkt ikke længere være tilstrækkelige og vil skulle øges.

Hvis pensionsproduktet er ugaranteret, så er det pensionstager, der bærer risikoen for de økonomiske konsekvenser af længere levetid. Det vil betyde, at pensionstagers ydelser bliver sat ned. Det skyldes, at det er opsparingen, og ikke selskabets hensættelser, der skal dække udbetalinger i en længere årrække, end selskabet oprindeligt forudså.

For at konkretisere, hvad en ændring i levetidsforventningerne rent faktisk kan betyde, har Finanstilsynet foretaget en simpel beregning på ændringen i benchmark fra 2010 til 2015.

³ Jf. Finanstilsynets rapport om Markedsudvikling 2016 for Livsforsikringselskaber og tværgående pensionskasser, <https://www.finanstilsynet.dk/-/media/Tal-og-fakta/2017/MU/MU-2016-liv-og-pension.pdf?la=da>

Eksempel:

Et depot antages at være på 1 mio. kr. på pensionstidspunktet (65 år).
Beregningsrente på 3 pct. antages at svare til afkastet (flad profil).
Der er regnet på begge køn med 50/50 i kønsfordeling.

Årlig ydelse

Benchmark 2010	Benchmark 2015	Fald
65.886	63.075	4,5 pct.

Ovenstående pensionstager vil altså som 60-årig i 2011 (regnet på benchmark 2010) have en ydelse på 65.886 kr. i udsigt. Når pensionstager i 2016 når sit pensionstidspunkt, og ydelsen genberegnes med benchmark 2015, er ydelsen nu faldet til 63.075 kr., altså et årligt fald på 2811 kr. Hvis pensionselskabet tilmed taber på investeringerne, kan ydelsen blive nedsat yderligere.

Hvis pensionselskabernes forudsætninger for levetiderne efterfølgende viser sig at afvige fra den faktiske udvikling, og selskaberne retter op på dette, så har det konsekvenser for både pensionsprognoser og -udbetalinger. Finanstilsynet modtager et stigende antal henvendelser fra pensionstagere, som har oplevet at få nedsat deres pensionsydelse, fordi udviklingen i levetiden er gået anderledes end forudsat i selskabets beregninger.

Ingen af de medvirkende selskabers materialer indeholder konkret information om risiko forbundet med en eventuel ændring af forventede levetider. Flere selskaber mangler helt denne information.

De selskaber, som bringer informationer om risikoen, gør det i form af korte og ikke særlig konkrete sætninger, som eksempelvis: *"... er et ugaranteret produkt, hvilket betyder, at blandt andet rente, vederlag og levetidsforudsætninger kan ændres. Dine forventede pensionsbetalinger kan derfor også ændres, og i nogle tilfælde sættes ned."*

Andre selskaber har indskrevet levetidsrisikoen implicit, idet de i generelle vendinger omtaler produktets ugaranterede præmie og muligheden for ændring af beregningsforudsætningerne.

Ét selskab sørger for at fraskrive sig ethvert ansvar i sine forsikringsbetingelser, altså både for investering og levetidsforventninger: *"Risikoen for tab er udelukkende den forsikredes, og [...] påtager sig ikke noget ansvar for den af [...] foretagne investeringssammensætning og den hermed forbundne investeringsrisiko eller for nedsættelse af ydelserne på grund af ændringer i levetidsrisikoen"*.

Materialet besvarer dog ikke spørgsmål som: Hvad er en levetidsrisiko? Hvad er forskellen på forventet og faktisk dødelighed og levetidsforbedringer? Hvad betyder det for den enkelte pensionstager? Hvor stor er den omtalte risiko, og hvor stor nedsættelse af pensionerne risikerer man?

Og de samme spørgsmål kunne man stille til afkastet: Hvad betyder eventuelle tab på investeringerne for pensionsydelse?

Ingen af de medvirkende selskaber har uddybet information, forklaring eller beregningseksempler på disse spørgsmål i deres kunde- og medlemsmaterialer.

Et enkelt selskab har i forbindelse med nedsættelse af pensionerne pga. ændring i deres beregningsgrundlag, herunder levetidsforudsætninger, lavet en særlig site på deres hjemmeside om emnet. Nye medlemmer støder dog ikke på denne information med mindre de specifikt leder efter den, da medlemsmaterialet ikke henviser til informationerne.

4.4 Selskabernes fremstilling af prognoserne

For de garanterede gennemsnitsrenteprodukter er prognosen som oftest todelt. Det vil sige, at den dels indeholder information om den garanterede minimumsydelse, dels en samlet prognose for garanti inklusive eventuel merforrentning (bonus). Pensionstageren kan dermed indsætte den garanterede ydelse i budgettet som udtryk for, hvad der som minimum vil komme til udbetaling, og planlægge derefter.

Selskaberne er forpligtede til at udbetale den garanterede ydelse, uanset hvordan investeringerne og levetiderne udvikler sig. Kommunikationen omkring eventuel bonus skal sikre, at pensionstager forstår, at differencen mellem dette tal og det garanterede er en ekstra ydelse, som kan bortfalde.

I mange markedsrenteprodukter er alt ugaranteret. Tallene, som pensionstager præsenteres for i prognosen, er derfor også kun et øjebliksbillede af selskabets forventninger til de fremtidige afkast (samfundsforudsætningerne) og forventningen til levetiderne. Det eneste, pensionstager kan være sikker på, er, at tallet kan og vil ændre sig – både før pensionsalder og efter.

Spørgsmålet er, om det er tydeligt for pensionstagerne, at disse forhold vil ændre sig. Finanstilsynet vurderer, at opsætningen af prognoserne i pensionsdokumenterne og ordvalget i forbindelse med omtale af ydelserne ligner informationen og formidlingen af gennemsnitsrenteprodukterne, hvor den garanterede ydelse er upåvirkelig.

Kun 2 af de 11 medvirkende selskaber oplyste, at prognosetallet alene dækker over første års ydelse, men ingen af de to selskaber oplyste dette i forlængelse eller umiddelbar nærhed af prognosetallene. Pensionstager skulle dermed i hovedparten af de undersøgte selskabers aftaler selv søge i dokumenterne eller forsikringsbetingelserne efter denne oplysning.

Hertil kommer, at prognosetallene er meget præcist angivet helt ned til sidste krone, hvilket giver indtryk af meget præcise forudsigelser. Et enkelt selskab har endda decimaler med i prognosetallet.

Et eksempel på prognose i en pensionsoversigt

Side 1 under overskriften "Når din pension bliver udbetalt (prognose)":

Udbetaling af opsparing (prognose)	Procent af løn	Udbetaling 2017-kroner
Årlig udbetaling fra din ratepension Når du er 65 år (01.11.2036), udbetaler vi årligt i 10 år 221.095 kroner. I 2017-kroner svarer det til	14,6	156.184
Årlig udbetaling fra din livsvarige pension Fra du er 65 år (01.11.2036), udbetaler vi årligt 62.735 kroner, så længe du er i live. I 2017-kroner svarer det til	4,1	44.316

Der henvises i materialet til at læse om forudsætningerne for prognosen andetsteds.

I afsnittet om forudsætningerne for prognosen fem sider længere henne i dokumentet står der bl.a., at "prognosen ikke er bindende" og "Dine udbetalinger er ugaranterede, og når vi fastsætter dine udbetalinger i prognosen, bruger vi de regler, som vi har anmeldt til Finanstilsynet. Hvis vi senere ændrer reglerne, kan dine udbetalinger ændre sig og enten stige eller falde." Materialet angiver desuden nogle forudsætninger for afkastforventninger og inflation, men ingenting eksplicit om levetiders betydning for udbetalingerne.

Det står ingen steder angivet, at det kun er første års ydelse, som er beregnet.

I et andet dokument til aftalen, der indeholder investeringsbetingelserne, findes langt henne i dokumentet dog et afsnit med navnet "Når pensionen skal udbetales løbende". Her fremgår det, at "Du kan risikere, at de fremtidige udbetalinger sættes ned, og at udbetalingen i værste fald stopper før den oprindelige aftalte sidste udbetaling."

Pensionstager skal i dette tilfælde selv koble den præcise angivelse af et beløb, hvortil det er anført "så længe du er i live", med oplysningen fem sider længere henne om, at udbetalingen er ugaranteret og beregnet på en sådan måde, at den kan ændre sig. Pensionstager skal derefter fortsætte med at læse i dokumenterne for at nå frem til investeringsbetingelserne. Disse rummer en beskrivelse af, at udbetalingerne kan sættes ned og i værste fald helt stoppe, hvilket jo modsiger teksten "så længe du er i live", der er angivet i tilknytning til beløbet.

Et andet pensionselskab formulerer i deres forsikringsbetingelser, på side 16 ud af 31 sider, information om risiko for, at udbetalingerne stopper før aftalt tid: "Udbetalingsperioden for ydelser på markedsrentevilkår kan forkortes, hvis pensionsopsparingen er brugt inden sidste planlagte udbetaling."

Finanstilsynet vurderer, at det er en meget væsentlig information, at udbetalingerne kan stoppe før forventet. Det er samtidig en information, som ikke er særlig brugbar uden yderligere konkretisering, når pensionstager ønsker at planlægge sin seniorøkonomi. Spørgsmål om, hvor meget pensionstager risikerer, at pensionen sættes ned, og hvor stor sandsynligheden er for, at det sker, besvares ikke.

Et af selskaberne har udarbejdet brochurer om de livsvarige livrenter, hvor følgende bl.a. fremgår i den ene: *"Med en Livslang Pension får du en økonomisk tryghed i form af en pensionsudbetaling hver måned, uanset hvor gammel du bliver. På den måde er livrenten dit værn mod at løbe tør for pension [...]. Udbetalingen kan erstatte den lønindkomst, du ikke længere har som pensionist"*. Risikoen, der kan være ved de svingende udbetalinger, er derimod ikke beskrevet.

Denne retorik ligner de øvrige selskabers retorik på hjemmesider og i orienteringsmateriale med udtryk som *"livsvarig fast indtægt"*, *"penge hele livet"*, *"livsvarig sikkerhed for økonomien"* og *"økonomisk grundlag for hele pensionisttilværelsen"*.

Finanstilsynet vurderer, at ovenstående eksempler viser, at branchen bruger samme retorik om markedsrenteprodukterne, som de gjorde om gennemsnitsrenteprodukterne med garanti, uanset produkternes forskellighed, især med hensyn til sikkerhed. Selvom en livrente giver en livsvarig udbetaling, med den tryghed der ligger heri, så vil det forhold at ydelsen, når der er tale om et markedsrenteprodukt, kan svinge fra år til år, være et usikkerhedsmoment som kunden også skal oplyses om.

4.5 Invalideprodukterne

Invalideprodukterne er i fire af selskaberne forbundet med samme risici som aldersydelse. Det betyder, at hvis afkast er forskellig fra det forventede, og forudsætninger ændrer sig – herunder beregningsrenten eller levetidsforventningerne – så ændrer invalideydelsen sig også. Ingen af de fire selskaber beskriver denne risiko eksplicit, og ingen af selskaberne beskriver, at de nævnte beløb, som kan komme til udbetaling fra forsikringen, er en prognose, der kan ændre sig.

Her et eksempel:

Dækning ved invaliditet	Skattekode	Samlet ydelse
Invalidepension til alder 67 år, årligt	1	83.868 kr.
Halv invalidepension til alder 67 år, årligt	1	41.940 kr.

Hvis pensionstager i ovenstående selskab vil vide mere om invalidepensionens udbetaling, så skal pensionstager af sig selv, og uden henvisning i materialet fra selskabet, læse pensionsvilkårene. Her findes følgende ordlyd på side 29 ud af 32 sider under overskriften *"Markedsrenteordning med udjævning uden garantier"*:

"Alle pensionsydelse er ugaranterede. Som udgangspunkt for ydelserne benyttes en a conto beregningsrente, som fastsættes årligt af bestyrelsen."

Informationerne om pensionernes ugaranterede præmis og risiciene for nedsættelser gælder også for invalideydelse. Pensionstager forventes dog at forstå dette, uden at det er forklaret nogen steder.

Finanstilsynet finder, at informationen ikke er fyldestgørende, når en pensionstager selv skal ræsonnere, at forskellige udsagn om "pensionernes udbetaling" også vedrører udbetalinger ved sygdom før opnået pensionsalder.

Følgende borgerhenvendelse kan tjene som illustration af dette forbrugersynspunkt:

"Har [...] fået tildelt offentlig førtidspension [...]. Får også månedlig supplerende invaliderate hvilket i pensionspapirerne er præciseret som XX kroner udbetalt indtil jeg bliver 67 år. Men efter at jeg har fået førtidspension og altså er kommet på varig ydelse får jeg hele tiden at vide af [selskabet] at jeg ikke kan regne med den invaliderate og at præmien kan blive sat ned!

Det er jeg godt nok ikke tilfreds med for hvorfor har man så en forsikring? I alle de år jeg har betalt til den er det ikke noget jeg er blevet informeret om. Før nu hvor jeg brug for den! Ja det virker som om at de allerede har i kikkerten at den ydelse skal sættes ned!

Mht min pensionsopsparing så har jeg derimod udemærket forståelse for at afkastet til min pension kan svinge og derved påvirke størrelsen af den endelige pension. Men en forsikring mod tabt erhvervsevne ser jeg som et helt andet produkt end en pensionsopsparing og der må da gælde forskellige regler?"

Pensionstager kan altid ringe til sit selskab og søge rådgivning, hvilket flere selskaber også har fremhævet. De individuelle pensionsdokumenter og hjemmesiderne må dog forventes at kunne danne grundlag for den nødvendige information. Det er ikke alle pensionstagere, som ringer deres selskab op for at få rådgivning, og slet ikke, når deres indmeldelse følger automatisk af et ansættelsesforhold. Pensionstager har oftest ikke selv opsøgt forsikringen og dermed afsøgt markedet og sat sig ind i produktvarianterne.

Syge pensionstagere er sårbare overfor økonomiske udsving, idet de ikke har mulighed for at skaffe sig anden økonomisk indtægt via arbejde. De kan desuden være blevet syge på et tidspunkt i deres liv, hvor gælds faktoren var høj og udgifterne store, f.eks. som husejere og forsørgere i en børnefamilie.

Selvom man som pensionstager ikke har mulighed for at ændre på vilkårene, hvis man er bundet til sit selskabet via en arbejdsgiverpensionsaftale, er informationen nødvendig for at kende de risici, der er forbundet med aftalerne. På den måde har man mulighed for at indrette sig efter disse risici i form af f.eks. supplerende opsparing. Hvis pensionstageren ikke får denne forståelse, så er der risiko for, at den pågældende ikke får truffet de valg omkring økonomisk sikring af alderdommen, som er nødvendige for at opretholde den ønskede levestandard.

5 Forsikring & Pensions forbrugerinitiativer

Efter Finanstilsynets konference "Pension når garantierne forsvinder" udsendte Finanstilsynet et diskussionspapir og modtog i alt 13 hørings svar på dette.

Forsikring & Pension annoncerede som en del af deres hørings svar fire brancheinitiativer med henblik på at øge forbrugerinformationen:

1. Pensionsprognoser med mere information, herunder bedre information om usikkerheden på prognoserne og prognose for hele udbetalingsforløbet
2. Information om, hvad pensionsopsparingen i markedsrenteprodukter er investeret i
3. Ensartet og simpel risikomærkning af markedsrenteprodukter
4. Udvikling af guidelines for, hvad der i praksis kræves, for at et pensionsselskab kan siges at efterleve det såkaldte prudent person-princip.

Det var Forsikring & Pensions mål at have brancheregler inklusive konkrete løsningsmodeller på plads i marts 2018⁴. Initiativerne er delvist implementeret pr. 1. januar 2019 og forventes endeligt implementeret den 1. januar 2020.

5.1 Pensionsinfo.dk

Pensionstagere har, udover i materialet fra pensionsselskaberne, mulighed for at orientere sig på hjemmesiden pensionsinfo.dk. Denne mulighed benytter mange sig af.

Pensionsinfo.dk er en forening og et samarbejde mellem alle danske banker, sparekasser, pensionskasser, LD, Moderniseringsstyrelsen (Statens tjenestemænd) og forsikringsselskaber. De enkelte selskaber leverer data til pensionsinfo.dk på anmodning fra den enkelte pensionstager. Pensionsinfo.dk formidler disse data grafisk og i enkle talfremstillinger. Den enkelte bruger kan også trække en rapport, som gengiver brugerens forventede ydelser ved pensionering, inklusive folkepension, og fra diverse forsikringer, som er indeholdt i ordningerne.

De fleste forbrugere vil opleve, at bankerne efterspørger denne rapport i forbindelse med kreditvurderinger. Hjemmesiden havde da også mere end 2,3 mio. individuelle hits i 2017, og 1,4 mio. brugere bestilte en rapport over deres pensionsordninger ifølge Forsikring & Pensions oplysninger.

Der er med andre ord mange pensionstagere, som før eller siden stifter bekendtskab med pensionsinfo.dk, enten for at se en prognose eller udtrække en rapport til banken i forbindelse med f.eks. optagelse eller omlægning af lån.

---

⁴ <http://www.forsikringogpension.dk/presse/nyheder/2018/Sider/Nu-kan-danskerne-se-risikoen-p%C3%A5-pensionsopsparingen.aspx>

Når en pensionstager logger ind, kan den pågældende se en grafisk fremstilling af sine pensionsudbetalinger, inklusive folkepensionens grundbeløb⁵:

Ovenstående er et eksempel på en graf over de input, som pensionstagers pensionselskaber melder ind på anmodning fra pensionstager.

Pensionsinfos data baseres alene på første års ydelse. Hvis pensionstageren har flere selskaber, vil grafen lægge samtlige førsteårsydelse sammen og vise dette tal som årlig ydelse frem til alder 90. Værktøjet tager ikke hensyn til, om det er et garantiprodukt eller et markedsrenteprodukt. Denne information fremgår ikke, og resultatet er, at et markedsrenteprodukt med potentielt meget svingende ydelser bliver gengivet som en uforanderlig ydelsesrække – præcis på samme måde som en garanteret minimumsydelse.

De enkelte selskabers udbetalingsprofil fremgår heller ikke, når man lægger førsteårsydelse sammen på tværs af selskaberne. Det fremgår dermed ikke, hvis et selskab f.eks. har valgt en strategi om jævnt faldende profil, sådan at ydelsen på forhånd er forudsat til at ændre sig løbende i nedadgående retning.

⁵ Demo fra pensionsinfo: <https://www.pensionsinfo.dk/Borgerservice/bruger/pension/pension.html>

Der er på nuværende tidspunkt ikke planlagt ændringer af Pensionsinfo.dk i forlængelse af Forsikring & Pensions initiativer.

6 Garantier i markedsrente?

Fem ud af de dengang 11 selskaber (alle kommercielle livforsikringselskaber) gav i 2017 mulighed for at købe et produkt med en eller anden form for sikkerhed eller sikring i markedsrentemiljøet. Der var dog stor forskel på, hvad disse såkaldte sikringer rent faktisk dækkede over, og hvordan selskaberne beskrev dem overfor pensionstagerne.

To selskaber havde valgt ikke at kalde det en "garanti", men en "sikring" af beløb eller udbetaling.

To selskaber havde produkter, som sikrer, at pensionstagerne som minimum får deres indbetalinger ved pensionering (uden inflationssikring), fratrukket omkostninger, forsikringsdækninger mv. Dette er altså en garanti for en sum af en vis størrelse på pensioneringstidspunktet. Herefter ophører garantien. Hvis ikke pensionstagers pensionsopsparing er en sum, dvs. udbetales på én gang, så overgår kunden til et ugaranteret produkt, og selskabet beregner og udbetaler de løbende ydelser, som altså ikke er garanterede.

6.1 Eksempel på sikring, der kunne tilkøbes i tilknytning til markedsrenteprodukt

Det følgende er Finanstilsynets beskrivelse af et af selskabernes produkter, og efterfølgende gengives selskabets egne informationer til pensionstagerne om produktet.

Et selskab tilbød tilkøb af en udbetalingsssikring, som sikrer *et vist niveau* for udbetalingerne. Niveauet kendes dog først på udbetalingstidspunktet. Sikringen kan tilkøbes selskabets livscyklusprodukt op til ti år før udbetalingstidspunktet, dog kun til de to laveste risikoprofiler ud af fire i alt. Tilkoblingen sikrer gradvist depotet, sådan at den sikrede del placeres i andre meget defensive investeringer. Den endnu ikke sikrede del beholdes i den lave risikoprofil, og selskabet giver ingen prognose for det sikrede niveau. Sikringen koster en procentsats af depotet.

Når udbetalingstidspunktet indtræder, får pensionstager niveauet for udbetalingerne konkretiseret, og dermed niveauet for sikringen.

Når udbetalingerne starter, oplyser selskabet pensionstager om et minimumsbeløb og et ugaranteret beløb. Differencen mellem de to beløb udgør den del af udbetalingen, som kan bortfalde i tilfælde af negativt afkast.

Minimumsbeløbet kan dog ændre sig under udbetaling i forskellige scenarier. Det kan f.eks. være i tilfælde af, at omkostningerne ikke kan dækkes, at skattesatsen for f.eks. pensionsafkastskat (PAL) ændrer sig, eller at levetiderne ændrer sig. Levetiderne fastsættes og låses godt nok for de første ti år af udbetalingsperioden og herefter hvert femte år, men set over hele udbetalingsperioden kan det sikrede minimumsbeløb ændre sig, og ydelsen dermed også reelt falde.

I pensionsdokumenterne, som pensionstagerne modtager, står den tilkøbte sikring beskrevet sådan:

"[Produktnavn] betyder, at dine udbetalinger til pension ikke kommer under et bestemt niveau. [Produktnavn] etableres gradvist de sidste 10 år før den ønskede udbetalingsstart. Det sikrede niveau for udbetalingerne kendes derfor først, lige før de starter [...]. [Produktnavn] kan ændres eller bortfalde, hvis nogle bestemte betingelser indtræffer, som er nævnt i pensionsvilkårene."

Pensionsvilkårene indeholder en liste over forskellige mulige betingelser, der kan udløse ændringer i produktet. Det kan f.eks. være ændringer i beskatning og lovgivning eller det forhold, at pensionstager selv foretager ændringer som f.eks. udskydning af pensionering. Når hele depotet er sikret, kan udbetalingerne fra sum- og ratepension ikke falde under det sikrede niveau.

Hvis pensionstager vil vide mere om det sikrede niveau, i dette tilfælde for den livsvarige pension, siger pensionsdokumenterne følgende om produktets opgørelsesrente, dvs. hvordan det sikrede niveau beregnes:

”For [produktnavn] bliver det sikrede niveau for udbetalinger beregnet for den første 10-års udbetalingsperiode på grundlag af den til enhver tid gældende opgørelsesrente for investeringsprofil [...] henholdsvis investeringsprofil [...] og de til enhver tid anvendte forudsætninger om levetider, som gælder ved tilknytningen af de enkelte dele af udbetalingssikringen. For hver af de efterfølgende 5-års udbetalingsperioder for livspension bliver det sikrede niveau beregnet på grundlag af den til enhver tid gældende opgørelsesrente for investeringsprofil [...] henholdsvis investeringsprofil [...] og de til enhver tid anvendte forudsætninger om levetider, som gælder på beregningstidspunktet.”

Finanstilsynet bemærker, at pensionstager køber et produkt, som skal sikre pensionsudbetalingerne, uden at kende niveauet for denne sikring og dermed værdien af produktet, før pensionstager har betalt for produktet i op til ti år og nået pensionsalderen. Det er Finanstilsynets opfattelse, at denne information ikke gør det muligt for en almindelig pensionstager at vurdere, hvilket niveau der sikres. Pensionstager kan dermed ikke ved køb af produktet sammenligne det med andre muligheder, fordi produktets værdi først kendes, når det er købt og betalt og skal tages i brug. Information om sådanne ydelser bør fremover sikre, at pensionstageren bliver informeret om fordele og ulemper ved produktet.

Generelt om produkterne med garantier og sikringer

Finanstilsynet har under arbejdet med selskabernes materiale om deres garantier konstateret, at stort set alle garantier og sikringer er komplicerede at forstå. Det gælder både med hensyn til selve garantimekanismen og med hensyn til konsekvenserne for ydelserne og omkostningerne. Produkterne er dermed svære at gennemskue set fra et forbrugermæssigt synspunkt.

Spørgsmål som priser på produkterne, hvad og hvor meget de garanterer i forhold til pensionen, og særligt hvad de *ikke* garanterer, burde beskrives klart i første lag af produktmaterialerne. Det er ikke tilfældet.

Oplysninger om, hvorvidt garantiproduktet sikrer imod alle fald i ydelserne, hvilke undtagelser der er til garantien, hvordan investeringsprofilen ser ud sammenlignet med produkter uden garanti, og hvilke ulemper der kan være ved produktet i øvrigt, er svære at finde i materialerne, og svære at forstå for en gennemsnitlig pensionstager.

To selskaber tilbyder et produkt, som pensionstager først vil få oplyst værdien af op til ti år efter køb. Kun to garantiprodukter sikrer reelt pensionstager mod samtlige mulige risici for fald i minimumsydelsen efter pensionering – og dermed en bund i indtægten som pensionist.

Finanstilsynet konstaterer, at selskabernes garantier i markedsrenteprodukter er særdeles komplekse, og vurderer i forlængelse af dette, at selskaberne generelt ikke formår at simplificere kompleksiteten og forklare deres pensionstagere om fordele og ulemper ved det, de køber, på en afbalanceret måde. Selskaberne skal fremover have fokus på dette.

7 Om undersøgelsen

Finanstilsynet afholdt pensionskonference "Pension når garantierne forsvinder" den 9. marts 2017. I forlængelse af konferencen ønskede Finanstilsynet at gennemføre en tværgående undersøgelse om information og rådgivning til pensionssekskabernes kunder og medlemmer om "privatisering af risikoen". Undersøgelsen skulle afdække, hvordan en række livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskasser efterlever reglerne i god skik-bekendtgørelsen overfor kunder, der har et markedsrenteprodukt, som de selv bærer risikoen for i forhold til afkast og levetider.

De 11 medvirkende selskaber blev bedt om at redegøre for følgende⁶:

- Kort oprensning og beskrivelse af de produkter, virksomheden udbyder, hvor kunden selv bærer risikoen i forhold til afkast og levetider (fx "Livscyklusprodukt med 50 % defensive og 50 % offensive investeringer uden garanti").

Såfremt der kan tilkøbes garantier til et eller flere af produkterne, beskrives denne garanti kort.

---

⁶ De medvirkende selskaber er: MP Pension, Industriens Pension, PensionDanmark, Sampension, Velliv (dengang Nordea Liv & Pension), PFA, Danica, AP Pension, TopDanmark, Skandia og SEB. Siden er SEB opkøbt af Danica, og Skandia er opkøbt af AP Pension.

- Kopier af materiale for de relevante produkter:

Virksomhedens markedsføringsmateriale, velkomstmateriale og nyttegningspolice/pensionstilsagn, ændringsmateriale/omvalgsmateriale (hvis kunden bliver tilbudt at gå fra et garanti- og gennemsnitsrenteprodukt til et markedsrenteprodukt), herunder også forsikringsbetingelser. Såfremt materialet adskiller sig i forhold til de forskellige produkter, vedlægges alle varianter.

- Beskrivelse af virksomhedens eventuelle "default-produkt" i arbejdsgiverordningerne, herunder begrundelse for valget af netop dette produkt. Såfremt valget af default-produkt divergerer, alt efter ordningens sammensætning, beskrives beslutningsprocessen bag valget og de overvejelser, der indgår i rådgivningen om valg af netop dette produkt.

- Kopier/screenprints af informationen til kunderne i forbindelse med prognoser. Såfremt der er forskel på prognosernes forudsætninger i forskelle situationer eller på forskellige medier, og dermed også på informationen om disse, sendes samtlige versioner af kundeinformation.

Såfremt virksomheden har ændret på levetidsforudsætningerne i udbetalingsgrundlag eller prognosegrundlag indenfor de sidste 7 år, vedlægges al information, som blev givet til kunderne i den forbindelse.

- Oversigt over klager gennem de sidste 7 år, som virksomheden har modtaget, over afkast og/eller levetider, dvs. klager over tab og/eller nedsatte ydelser som direkte kan tilskrives afkast og/eller ændring i levetidsforudsætningerne.

Oversigten skal så vidt muligt indeholde antal klager pr. år, samt kort beskrivelse af klagerens indhold og den type af svar, som virksomheden har givet på de forskellige typer af spørgsmål. Der bedes vedlægges 3 eksempler på den klageansvarliges svar til klager.

Finanstilsynet har allerede lavet en tværgående undersøgelse om god skik i forbindelse med en kunde ønsker at skifte risikoprofil indenfor et markeds-renteprodukt. Såfremt virksomheden vurderer, at der er overlap imellem materialet indsendt i forbindelse med den undersøgelse og den nærværende, kan virksomheden henvise til materialet fra den undersøgelse.

7.1 Retligt grundlag

Undersøgelsen blev gennemført inden den nye bekendtgørelse om god skik for forsikringsdistributører (bekendtgørelse nr. 455 af 30. april 2018) blev vedtaget. Det er dermed andre bestemmelser, som i dag finder anvendelse for virksomhedernes ageren overfor kunderne.

Det fulgte af den tidligere bekendtgørelses § 8 (bekendtgørelse nr. 330 af 7. april 2016 om god skik for finansielle virksomheder⁷), at en virksomhed af egen drift skal yde rådgivning, hvor omstændighederne tilsiger, at der er behov for det. Rådgivningen skal give kunderne et godt grundlag at træffe deres beslutninger på. Ved rådgivning forstås anbefalinger, vejledninger, f.eks. oplysninger om risici forbundet med en disposition, og oplysninger om umiddelbare konsekvenser af de forskellige valgmuligheder.

---

⁷ Bekendtgørelsen (og bestemmelsen i § 8) er stadig gældende for andre finansielle virksomheder end forsikringselskaber.

Denne forpligtelse er ikke eksplicit videreført i bekendtgørelse om god skik for forsikringsdistributører. Finanstilsynet mener dog, at en virksomhed af egen drift skal yde rådgivning, hvor omstændighederne tilsiger, at der er behov for det, for at leve op til bekendtgørelsens § 5, hvorefter en forsikringsdistributør skal udvise god erhvervsskik i sin handelspraksis overfor forbrugerne.

En finansiel virksomhed må heller ikke bruge vildledende eller urigtige angivelser eller udelade væsentlige informationer, hvis det er egnet til mærkbart at forvride kundernes økonomiske adfærd på markedet. Det følger af §§ 6-7.

Endelig skal forsikringssselskabet give forsikringstager alle nødvendige oplysninger, forsikringstager har brug for, for at forstå de risici, den pågældende bærer. Det følger af bekendtgørelse om information om livsforsikringsaftaler (bekendtgørelse nr. 1132 af 17. november 2006, som ændret ved bekendtgørelse nr. 1284 af 27. november 2017) § 3, stk.1, nr. 20.